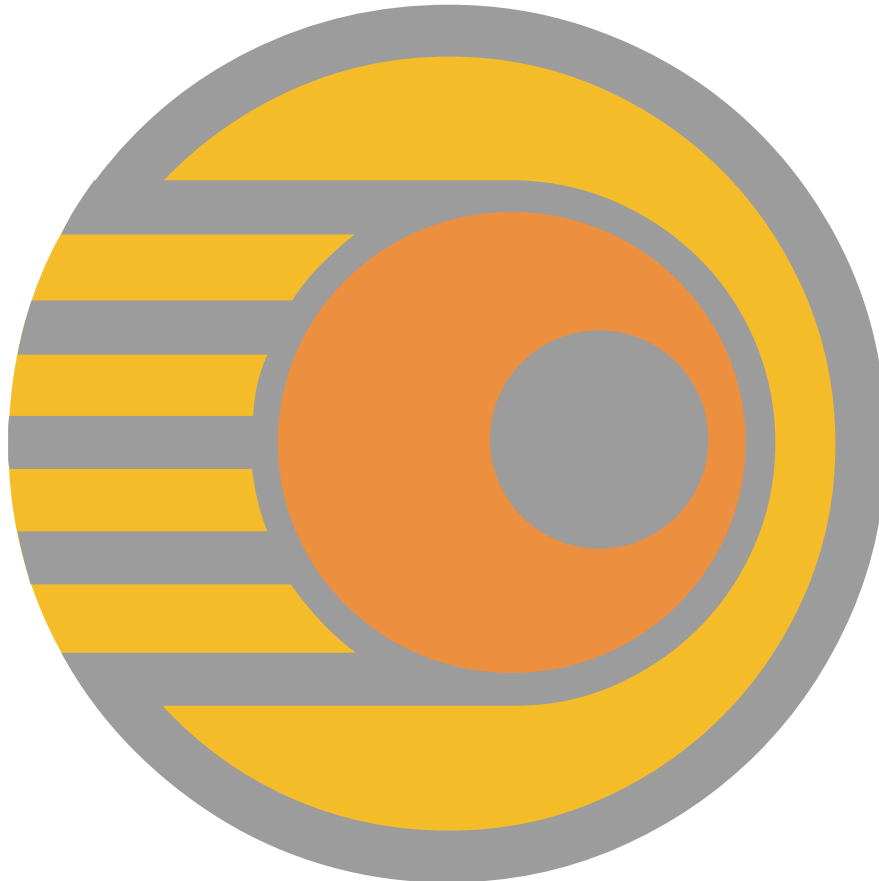

REDOVISAR

2007:2

Vad händer när någon i aktiv ålder dör?

En empirisk analys av förändringen i ekonomisk
standard efter ett dödsfall 2003

Sammanfattning

Denna Redovisar bygger på de registerdata som finns på Försäkringskassan och omfattar personer i aktiv ålder som avled år 2003. Dessa registerdata har vissa brister, bland annat finns inte alla relationer mellan personer så det är omöjligt att enbart från registerdata få en alldeles klar uppfattning om de ekonomiska villkoren för en efterlevande make/maka. Dessutom förekommer ersättningar från avtalsförsäkringar och privata försäkringar som inte finns tillgängliga i Försäkringskassans register. En liknande studie som den här gjordes år 2004¹ och avsåg de dödsfall som inträffade år 2001 då efterlevandepensionen beräknades med de regler som gällde innan det reformerade pensionssystemet infördes.

Det offentliga skyddet för efterlevande vuxna (utan barn) består av tio (enligt nya regler tolv²) månaders ersättning, samt änkepension som håller på att avvecklas. För barnfamiljer är det offentliga skyddet längre och riktar sig både till barn och vuxna.

Ett mått på ersättningsgrad som har använts tidigare är hur stor andel av den efterlevandes pensionsgrundande inkomst året före dödsfallet som täcks av ersättningar året/åren efter dödsfallet.

För en änka (utan barn) täcks 28 procent av makens inkomst av efterlevande-ersättningar och för en änklings 15 procent. Ett år senare har änkor 25 procent ersättningsgrad och änklings noll. I jämförelse med studien gällande dödsfall år 2001 är detta högre, särskilt det första året efter dödsfallet. Detta beror på att omställningspensionen år 2003 var tio månader i stället för som tidigare sex månader.

För barnfamiljer är ersättningsgraden beroende av antalet barn i familjen, en enbarnsfamilj har 41 procent ersättningsgrad. En två- respektive trebarnfamilj har 54 respektive 74 procent ersättningsgrad. Detta är några procentenheter högre jämfört med resultaten i den förra studien.

Ersättningsgraderna skiljer sig inte åt om den efterlevande vuxne är född i Sverige eller utomlands. Den största skillnaden finns dock i de hushåll som efterlämnar en vuxen och tre eller flera barn. Det kan delvis förklaras av att det är genomsnittligt fler barn per hushåll när den vuxne är född utomlands än när den vuxna är född i Sverige. En annan förklaring är att det är många hushåll där den avlidne inte haft någon pensionsgrundande inkomst året före dödsfallet, vilket ökar ersättningsgraden.

Efterlevande kvinnor och män, både med och utan barn har högre genomsnittsinkomst både året före och året efter make/makans dödsfall än riksgenomsnittet. Så var det inte i den tidigare studien och det kan förklaras av att det är relativt slumpmässigt vilka som avlider i Sverige i aktiv ålder (som efterlämnar en efterlevande) så att variationerna i inkomster och hushållsammansättning kan vara stora år från år.

¹ RFV Redovisar 2004:4 Vad händer efter ett dödsfall i aktiv ålder? En empirisk analys av förändringen i ekonomisk standard efter ett dödsfall 2001 och med regler som gällde före 2003.

² Tolv månader gäller för dödsfall inträffade år 2005 eller senare.

Bakgrund

I regleringsbrevet till Försäkringskassan för år 2006 finns följande uppdrag under verksamhetsområdet 1.4.2 Ersättning vid dödsfall:

”Försäkringskassan skall redovisa förändringen av den ekonomiska standarden vid ett dödsfall för utrikes födda kvinnor respektive män, jämfört med motsvarande för inrikes födda kvinnor respektive män.

Försäkringskassan skall redovisa hur efterlevande kvinnors respektive mäns ekonomiska standard påverkas vid ett dödsfall. Därvid ska redovisas hur ekonomin för efterlevande förändras vid dödsfallet och för tiden därefter”

Uppdraget ska redovisas i årsredovisningen för Försäkringskassan. I denna Redovisar ges en utförligare beskrivning av resultatet och beräkningarna än vad som är möjligt i årsredovisningen. Här redovisas hushållens/familjens ekonomiska standard som bruttoinkomsterna före och efter dödsfallet. Från Försäkringskassans register fås uppgifter om avlidna, pensionsgrundande inkomster³ och utbetalda ersättningar till efterlevande.

Detta ger en bild av ersättningarna från socialförsäkringen. Utbetalningar från avtalspensioner eller privata försäkringar är inte med i analysen. I en tidigare publikation⁴ redovisas hur dessa inkomster påverkar de efterlevandes ekonomiska standard.

Denna Redovisar behandlar situationen för efterlevande i de hushåll där den avlidna var under 65 år vid dödsfallet, det vill säga oftast barnfamiljer eller par utan barn som de har försörjningsansvar för.

En liknande studie gjordes år 2004⁵ vilken avsåg dödsfall som inträffade år 2001 då det äldre regelverket gällde.

Datamaterialet

Grundmaterialet till studien är ett specialuttag på individnivå från Försäkringskassans databas STORE. För analysen av inkomstförändringar har avlidna år 2003 sökts ut samt deras maka/make och barn. Detta år var det ungefär 12 500 personer som avled och som var i åldrarna 20 till 64 år. De efterlämnade 8 400 personer som fick efterlevandeersättning som enligt databasen kan kopplas till den avlidne. Troligen har de efterlämnat fler som får ersättning, det är framför allt efterlevande som var samboende med den avlidna som inte kan spåras i statistiksystemet. Utöver efterlevandepensionerna har också de avlidnas och de efterlevandes pensionsgrundande inkomster (utan takbegränsning, dvs. även uppgifter om pensionsgrundande inkomster över 7,5 IBB) tagits fram för åren 2002, 2003 och 2004. År 2002 ingick inte förtidspension i de pensionsgrundande inkomsterna, därför har förtidspension lagts till för att kunna jämföra inkomsterna mellan åren 2002 och 2004.

³ Med otakade inkomster avses även inkomster som överstiger 7,5 basbelopp. Den överstigande delen av inkomsten ger inte rätt till pension. I pensionsgrundande inkomster ingår förvärvsinkomst, sjukersättning och arbetslöshetsersättning m.m. Före 2003 ingår inte förtidspension i den pensionsgrundande inkomsten, den har därför lagts till för år 2002.

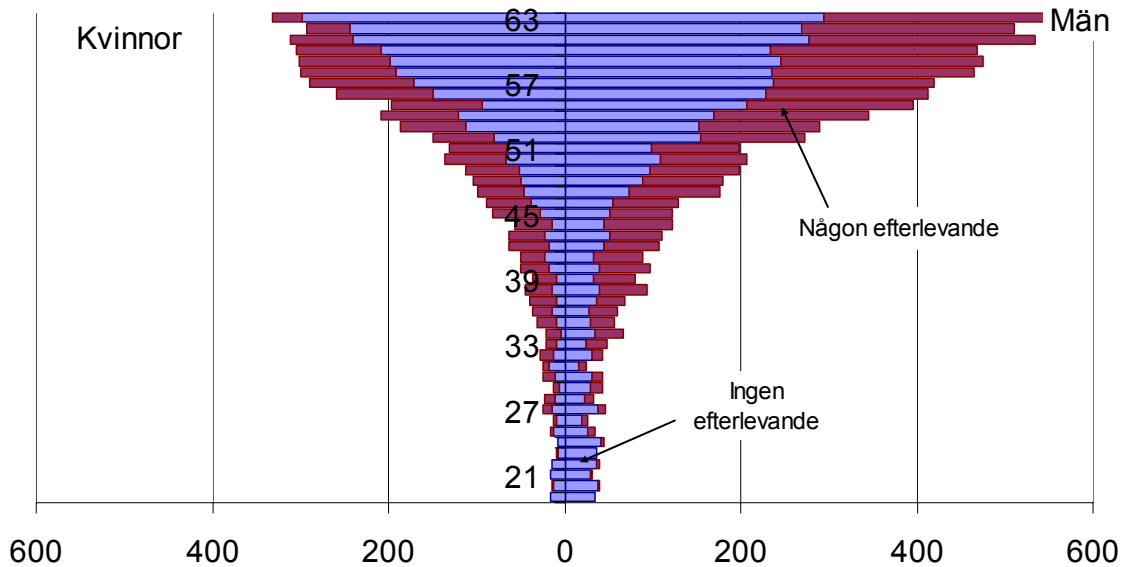
⁴ RFV Analyserar 2003:2 Ekonomisk standard för efterlevande.

⁵ RFV Redovisar 2004:4 Vad händer efter ett dödsfall i aktiv ålder? En empirisk analys av förändringen i ekonomisk standard efter ett dödsfall 2001 och med regler som gällde före 2003.

Statistik om avlidna och efterlevande

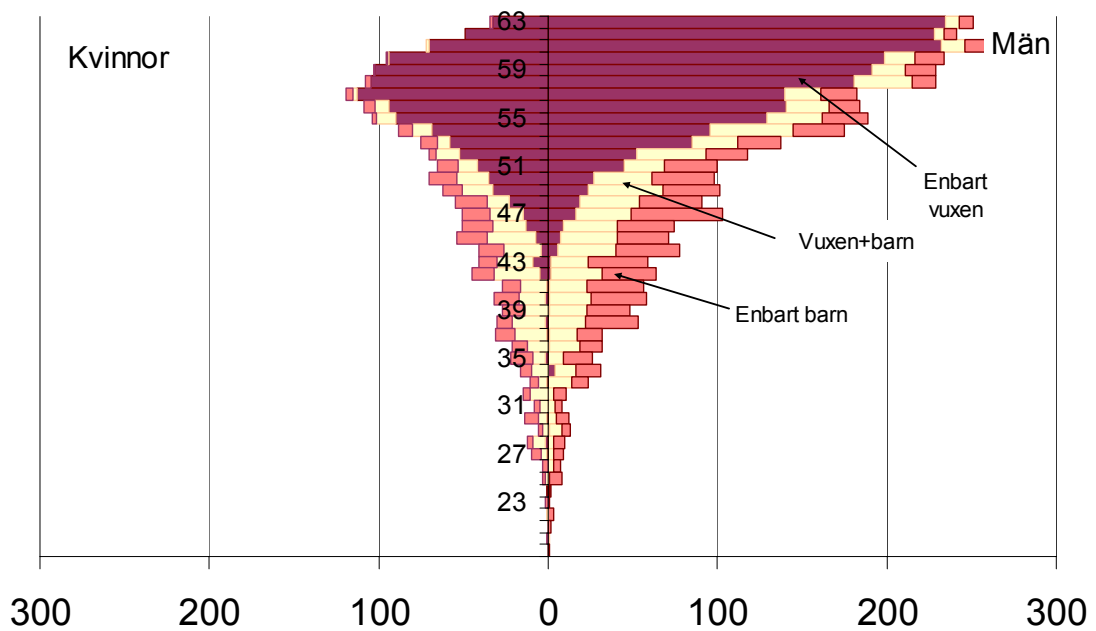
Under år 2003 avled i Sverige 11 992 personer mellan 20 och 64 år enligt SCB:s statistik. Av dessa efterlämnade 5 569 en eller flera personer som fick ersättning från socialförsäkringen det vill säga en maka/make och/eller barn.

Diagram 1 Avlidna 2003 enligt Försäkringskassans databas STORE, med eller utan efterlevande, fördelat på ålder och kön

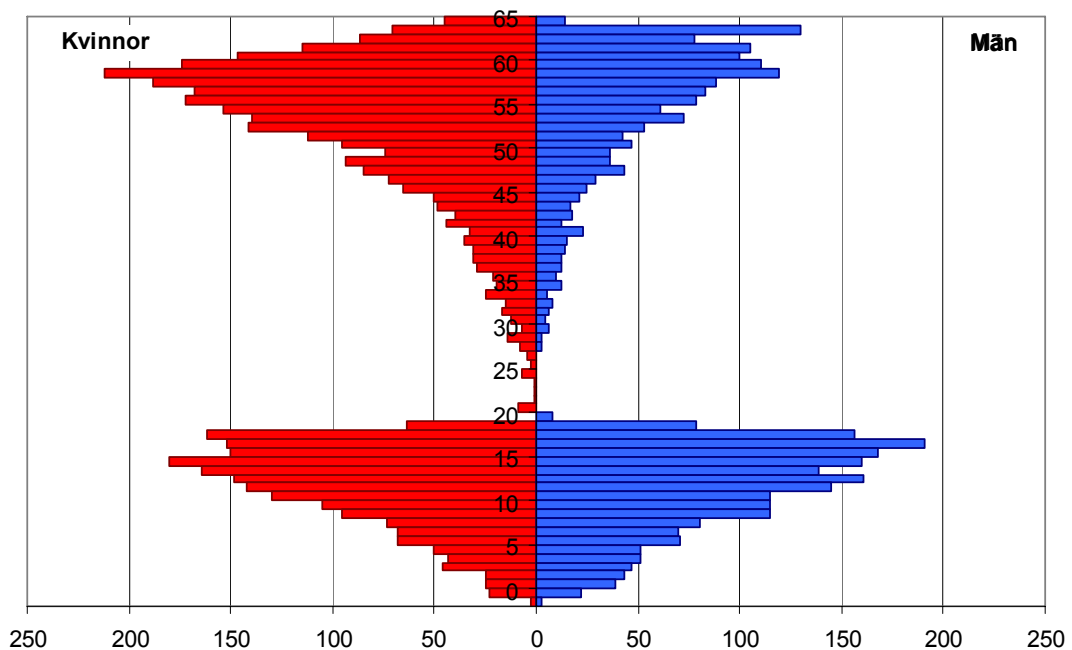
Knappt hälften (44 procent) av dem som avled år 2003 efterlämnar någon efterlevande, som kan spåras i Försäkringskassans databas STORE. I de yngre åldrarna, under 30 år, är det få som efterlämnar någon som har rätt till efterlevandepension från socialförsäkringen. I dessa åldrar är det få som har hunnit bilda familj. För personer mellan 30 och 55 år är det ungefär 50 procent av de avlidna som har efterlevande med rätt till ersättning. Därefter sjunker andelen något i de äldsta åldrarna. Det är något fler äldre män än kvinnor som inte efterlämnar någon efterlevande, men det är betydligt fler äldre män som efterlämnar någon än vad som är fallet för äldre kvinnor.

Diagram 2 Vem har de efterlämnat? Avlidna uppdelade på ålder och kön samt "anhörigtyp", efter avlidna år 2003

De äldsta efterlämnar oftast en vuxen (utan barn under 18 år). De yngre efterlämnar oftast barn tillsammans med eller utan en vuxen. Observera att bristerna i registerdata gör att gruppen "Enbart barn" inte innebär att barnen är helt föräldralösa, även om så naturligtvis kan vara fallet. I denna grupp återfinns alla barn med frånskilda föräldrar, där den efterlevande vuxne inte är berättigad till efterlevandepension. I denna grupp återfinns också barn med samboende (ej gifta) föräldrar, där det i databasen inte går att koppla samman den avlidne med den vuxne sambon, men sambon existerar och har fått efterlevandeersättning.

Diagram 3 Ålder- och könsfördelning på efterlevande som får ersättning, efter avlidna år 2003

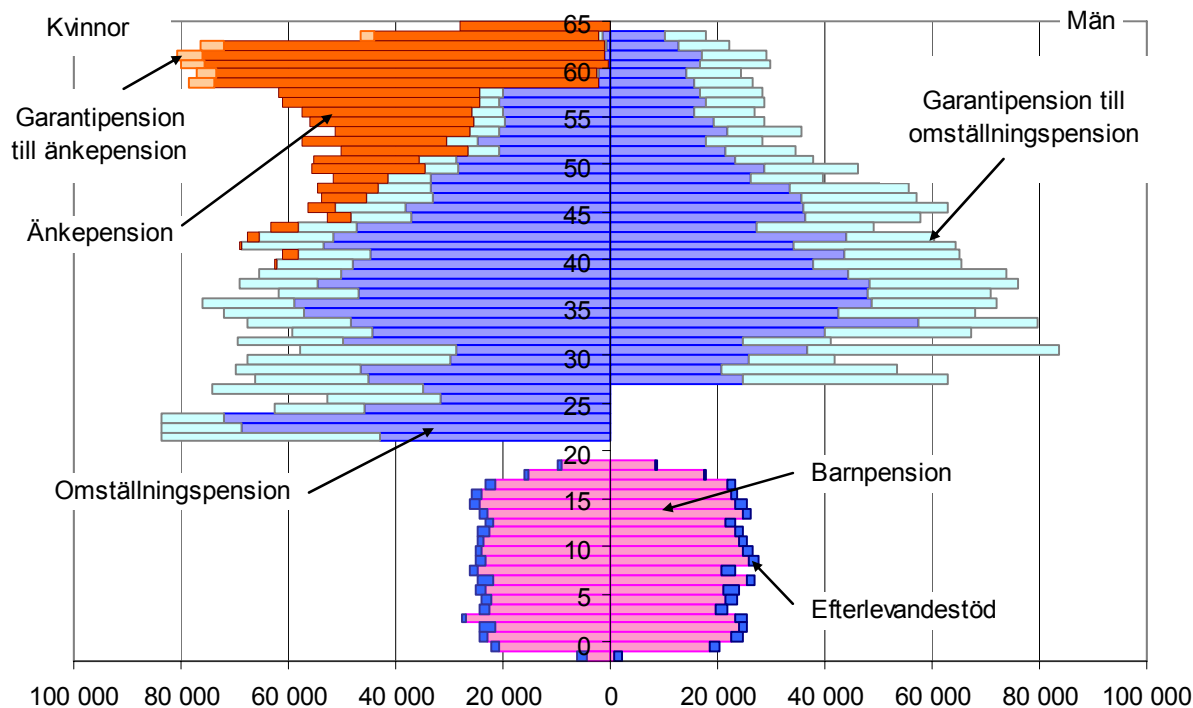
För barnen är könsfördelningen jämn medan det för de vuxna är fler kvinnor än män som får ersättning. Detta är en förväntad effekt av det som visats i de tidigare diagrammen. Män äldre än 65 år får ingen ersättning från Försäkringskassan då de blir änklingar, medan kvinnor över 65 år kan få änkepension.

Tabell 1 Antal barn som de avlidna år 2003 har lämnat efter sig

Antal barn	Antal	Procentuell fördelning
1	1 251	53
2	779	33
3 eller fler	334	14
Summa	2 364	100

Av de avlidna föräldrarna med barn under 18 år efterlämnar drygt hälften ett barn utan syskon. En tredjedel av de avlidna föräldrarna efterlämnar två barn och 14 procent efterlämnar tre eller flera barn.

Diagram 4 Vilken ersättning får de efterlevande? Utbetalad medelersättning år 2004 efter ersättningstyp på ålder och kön

Omställningspension i diagrammet ovan inkluderar även förlängd omställningspension. I diagrammet visas att för barnen är den större delen av ersättningen barnpension och en mindre del efterlevandestöd. Det är 175 barn som bara har efterlevandestöd och 2 849 barn som bara har inkomstrelaterad ersättning. Män får en större andel garantipension till omställningspension än vad kvinnor får, något som återspeglar att männen oftast tjänar mer än kvinnor så änkor får mer inkomstrelaterad ersättning än männen. Änkepension är en förmån under avveckling, men den beviljas fortfarande till nyblivna änkor som var gifta 31/12 1989. Änkor som är födda år 1945 eller senare får i första hand omställningspension. De får dock änkepension i den mån änkepensionen är större än omställningspensionen (inklusive garantipension). Denna regelskillnad mellan kvinnor som är födda år 1944 eller tidigare och år 1945 eller senare framgår tydligt i diagrammet.

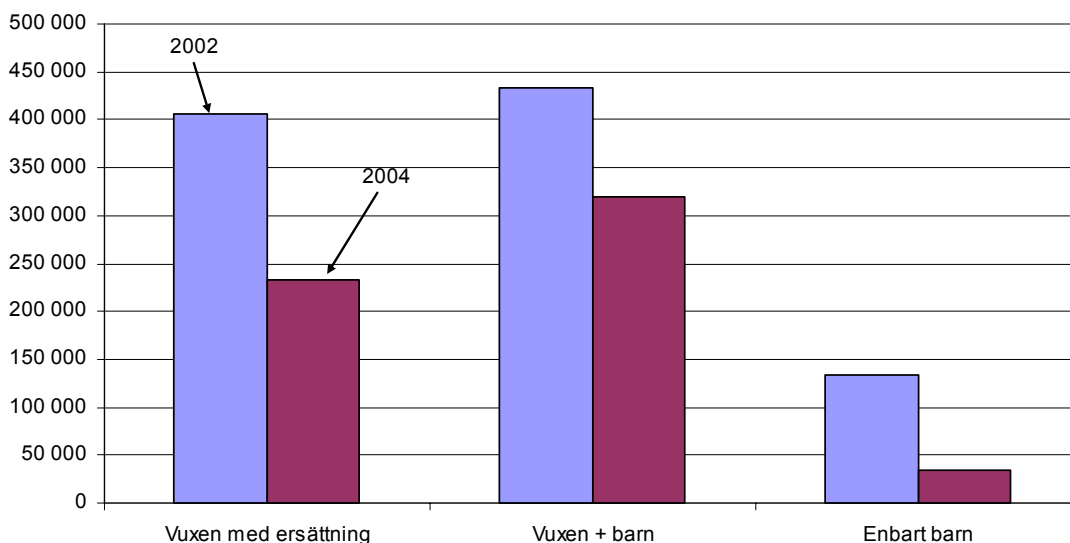
Hur förändras inkomsterna före och efter dödsfallet?

I datamaterialet finns uppgifter om pensionsgrundade inkomster (utan takbegränsning), förtidspension och ersättningar från socialförsäkringen i form av omställningspension/förlängd omställningspension, änkepension och barnpension. Dessa inkomster och utbetalda ersättningar har i jämförelserna nedan räknats om till 2004 års nivå med konsumentprisindex (KPI).

Det är inte säkert att det är hela hushållet som redovisas, eftersom samboende inte kan spåras. De efterlevandeersättningar som är med i analyserna i denna studie är de som utbetalas från socialförsäkringen. Förutom dessa ersättningar får de efterlevande oftast ersättningar genom avtalspensionen och tjänstegrupp-livförsäkringen (TGL). För de flesta avtalsområden (privatanställda tjänstemän, kommunal- och landstingsanställda och statligt anställda) är efterlevandeskyddet omfattande. Privatanställda arbetare har dock inget obligatoriskt efterlevandeskydd i avtalsförsäkringen, men det finns ett frivilligt skydd. Dessutom kan ersättningar betalas ut genom privata livförsäkringar. I denna studie jämförs inkomsterna före skatt. En del av efterlevandeersättningen till barn är skattefri och övriga efterlevandeersättningar är skattepliktiga men ej pensionsgrundande så man betalar ingen pensionsavgift på dem. I Ekonomisk standard för efterlevande (RFV Analyserar 2003:2) gjordes en beräkning på typfall där ersättningar från avtalsförsäkringen är med.

Det är inte entydigt vilka inkomster som ska jämföras med varandra. Det år dödsfallet inträffar är den avlidnes inkomst inte pensionsgrundande vilket ger ett resultat för dödsfallsåret som är svårt att tolka. Den summerade utbetalda efterlevandeersättningen år 2003 är beroende på dödsfallsmånad. Därför jämförs inkomsten året före dödsfallet och ersättningen året efter dödsfallet. Vilket dock är missvisande för dem som får omställningspension i tio månader, eftersom denna inte betalas ut under hela året och antalet månader den betalas ut under år 2005 beror på vilken månad dödsfallet inträffade.

Diagram 5 Sammanlagda inkomsterna i hushållet året efter dödsfallet i förhållande till året före dödsfallet, avlidna år 2003

Hushåll med efterlevande i gruppen "Vuxen med ersättning" har 57 procent av inkomsten året efter dödsfallet jämfört med året före dödsfallet. Hushåll med efterlevande i gruppen "Vuxen och barn" har året efter dödsfallet 73 procent av

inkomsten året före dödsfallet. Gruppen "Enbart barn" har efter dödsfallet cirka 20 procent av inkomsterna året före dödsfallet. I denna grupp återfinns alla med skilda föräldrar och föräldrar som inte varit gifta.⁶ För denna grupp visar diagrammet hur stor efterlevandeersättningen till barnen är i förhållande till den avlidnes inkomst.

Efterlevandeersättningens storlek är också beroende av hushållets storlek. I tabell 2 visas ersättningsgraden för hushåll med olika sammansättning. Ersättningsgraden är beräknad genom att jämföra den genomsnittliga totala efterlevandepensionen året efter dödsfallet med den avlidnes genomsnittliga inkomst året före dödsfallet. Inkomsten året före dödsfallet kan för den avlidne vara lägre än "normalt" eftersom att det är troligt att arbetsförmågan kan vara nedsatt av sjukdom före ett dödsfall. Efterlevandepensionen bygger dock på verkligt intjänande fram till dödsfallet och en uppskattning av den avlidnes intjänande fram till 65-årsdagen. Alla inkomster redovisas i 2004 års priser.

Tabell 2 Genomsnittlig inkomst 2002, genomsnittlig efterlevandepension 2004 och 2005 i kronor samt ersättningsgrad 2004 och 2005 i procent. Uppdelat på antal barn. Avlidna år 2003

	Antal barn	Avlidens Inkomst 2002	Efterlevande- pension		Ersättnings- grad	
			2004	2005	2004	2005
Enbart vuxen	–	197 900	46 800	34 500	24	17
Vuxna m barn	1	212 000	87 300	64 900	41	31
	2	233 800	125 200	106 700	54	46
	3 eller fler	195 100	144 500	138 000	74	71
Enbart barn	1	246 300	39 400	36 700	16	15
	2	139 700	44 800	44 600	32	32
	3 eller fler	110 700	63 200	63 000	57	57

Lägst ersättningsgrad har hushåll som består av endast en efterlevande vuxen. För dessa hushåll uppgår ersättningen i genomsnitt till 24 procent av den avlidnes inkomst året före dödsfallet. Här är skillnaden stor mellan änkor och änklingar, beroende på änkepensionen. Änkor har 28 procents ersättningsgrad och änklingarna 15 procents ersättningsgrad, ett år senare har änkor 25 procents ersättningsgrad och änklingarna ingenting eftersom rätten till omställningspension då har upphört.

Ersättningsgraden påverkas av antalet barn i hushållet⁷. I familjer med en vuxen efterlevande och ett barn är efterlevandepensionen året efter dödsfallet i genomsnitt 41 procent av den avlidnes inkomst året före dödsfallet. För tvåbarnsfamiljer är ersättningen 54 procent och för familjer med tre eller fler barn är ersättningen 74 procent i genomsnitt. I den sistnämnda gruppen är det få hushåll som har fler än tre barn som får ersättning, men dessa påverkar att den genomsnittliga ersättningsgraden blir hög.

I rapporten från år 2004⁸ gjordes liknande analyser för ett dödsfall som inträffade år 2001 och ersättningen till de efterlevande som då betalades ut enligt det regel-

⁶ Här återfinns samboende med barn, där man ej funnit relationen till sambon.

⁷ För ett barn är barnpensionen 30 procent av den avlidnes egenpension. Finns fler barn ökar procenttalet med 20 för varje ytterligare barn. Beloppet delas sedan lika mellan barnen.

⁸ RFV Redovisar 2004:4 Vad händer efter ett dödsfall i aktiv ålder? En empirisk analys av förändringen i ekonomisk standard efter ett dödsfall 2001 och med regler som gällde före 2003.

verk som gällde före år 2003. Vid en jämförelse ser man att ersättningsgraden till vuxna och vuxna med barn nu är något högre eller i samma nivå som tidigare, medan ersättningsgraden efter dem som efterlämnat endast barn är lägre med nuvarande regelverk.

Tabell 3 Genomsnittlig inkomst år 2002, genomsnittlig efterlevandepension i kronor samt ersättningsgrad i procent. Uppdelat på barnens åldrar. Avlidna år 2003

	Barnens ålder	Inkomst avliden	Efterlevandepension		Ersättningsgrad	
			2004	2005	2004	2005
Vuxna med barn	Olika åldrar	220 000	134 700	119 800	61	54
	Under 12 år	205 900	116 300	115 000	56	56
	Över 12 år	225 000	93 600	59 900	42	27
Enbart barn	Olika åldrar	124 900	53 900	53 300	43	43
	Under 12 år	128 200	32 600	35 800	25	28
	Över 12 år	142 300	26 600	22 600	19	16

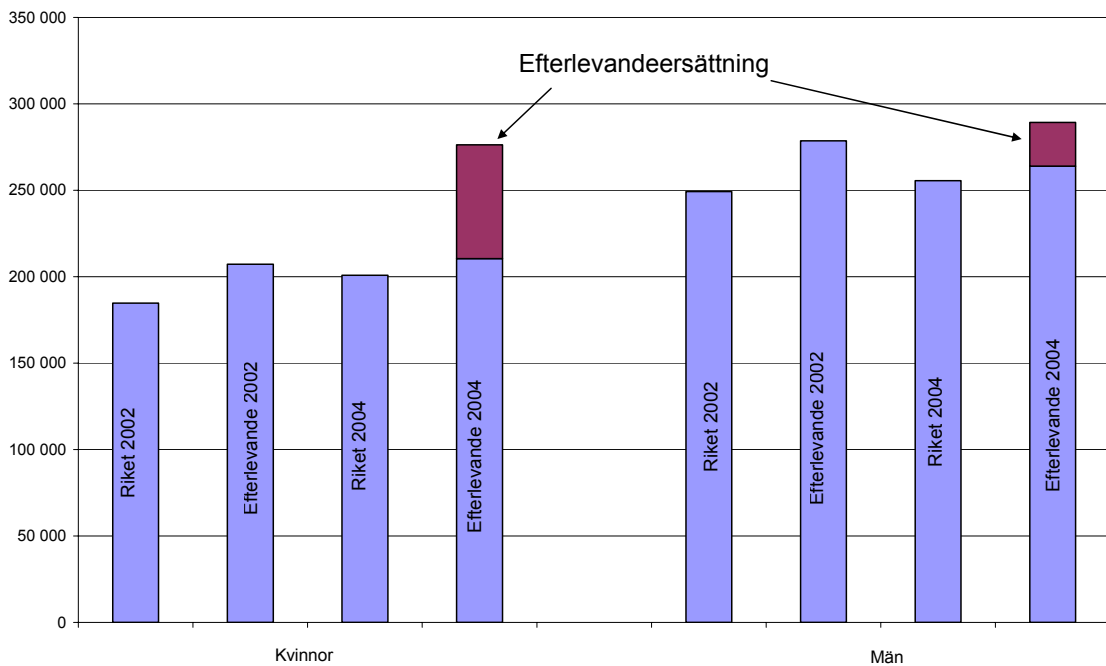
Ersättningsgraden är som högst i hushåll med efterlevande barn i olika åldrar. En av förklaringarna till detta är att alla enbarnsfamiljer finns i de övriga grupperna.

Hur är inkomsterna före och efter dödsfallet i förhållande till riksgenomsnittet?

Nedan visas hur de efterlevandes inkomster förhåller sig till genomsnittet i riket före och efter dödsfallet. För att skapa mer jämförbara inkomster har den genomsnittliga pensionsgrundade inkomsten viktats med åldersfördelningen för de efterlevande.⁹ Diagram 6 visar utfallet i de fallen där ersättning enbart betalas ut till en vuxen efterlevande.

⁹ Helt jämförbara blir dock inte inkomsterna eftersom i uppgifterna om riksgenomsnittet finns både ensamstående och familjer med i beräkningarna. Inkomsterna för efterlevande är dock uppdelade på antingen ensamstående (diagram 6) eller barnfamiljer (diagram 7).

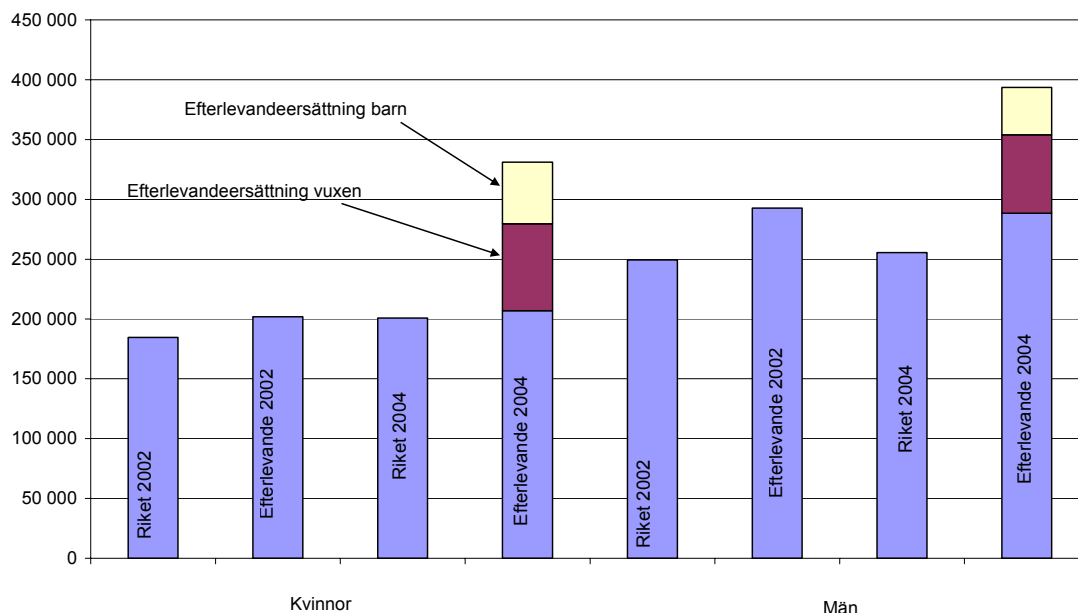
Diagram 6 Genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och efterlevandeersättning före och efter dödsfallet. Enbart en vuxen efterlevande

För efterlevande kvinnor var den genomsnittliga pensionsgrundade inkomsten något högre än riksgenomsnittet både året före och efter dödsfallet. Den totala inkomsten för de efterlevande, inklusive efterlevandeersättningen är klart högre än riksgenomsnittet. Året efter dödsfallet har de efterlevande kvinnorna en total inkomst som är cirka 37 procent högre än riksgenomsnittet.

Även de efterlevande männen har en högre genomsnittlig inkomst än riksgenomsnittet både året före och året efter dödsfallet. Efter att efterlevandeersättningen har inkluderats är änklingsarnas inkomst 13 procent högre än riksgenomsnittet. Männens ersättning från socialförsäkringen är mycket lägre än för kvinnor. Det beror dels på att männen endast får omställningspension medan många kvinnor även får änkepension, dels på att de avlidna kvinnornas inkomster är lägre än de avlidna männen inkomster vilket gör männens omställningspension lägre.

Diagram 7 Genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och efterlevandeersättning före och efter dödsfallet. Efterlevande vuxen och barn

När den avlidne efterlämnar både vuxen och barn blir resultatet likartat. Detta syns i diagram 7. För kvinnorna blir resultatet i stort sett det samma, med den skillnaden att den totala inkomsten efter dödsfallet är klart högre än riksgenomsnittet. För den efterlevande kvinnan med barn blir inkomsten cirka 65 procent högre än riksgenomsnittet. Förklaringen till det är att barnpensionen tillkommer.

Före dödsfallet har de efterlevande männen med barn en högre genomsnittlig pensionsgrundande inkomst än riksgenomsnittet. Detta förhållande kvarstår även året efter dödsfallet. Om dessutom efterlevandeersättningen till både mannen och barnen räknas in blir den totala inkomsten 54 procent högre än genomsnittsinkomsten i riket.

Är det skillnad i ersättningsnivå mellan de som är födda i Sverige och de som är födda utanför Sverige?

Av de 12 505 som avled år 2003 och är med i materialet i denna studie så är 86 procent födda i Sverige och 14 procent födda utanför Sverige. Det är ingen skillnad på åldersfördelningen på de avlidna som är födda i Sverige och de som är födda utomlands. De som är födda i Sverige efterlämnar i något mindre utsträckning barn än de som är födda utomlands, men skillnaderna är små.

Av de efterlevande så är 89 procent av barnen och 86 procent av de vuxna födda i Sverige. I det följande så används hushållets ersättningsgrad som mått och i ett hushåll kan föräldern vara född i ett land och barnen i ett eller flera andra länder. Härfter så definieras hushållet efter den efterlevande vuxnas födelseland. I tabellerna nedan så är bara de hushåll med som har en vuxen medlem.

Tabell 4 Genomsnittlig ersättningsgrad år 2004 uppdelat på den efterlevandes födelseland och hushållstyp. Avlidna år 2003¹⁰

Hushållstyp	Ersättningsgrad 2004	
	Inrikesfödd	Utrikesfödd
Vuxen utan barn	24	23
Vuxen och ett barn	42	43
Vuxen och två barn	55	56
Vuxen och tre eller fler barn	72	98

Tabell 5 Genomsnittlig ersättningsgrad år 2004 uppdelat på den efterlevandes födelseland och barnens åldrar. Avlidna år 2003¹¹

Barnens åldrar	Ersättningsgrad 2004	
	Inrikesfödd	Utrikesfödd
Vuxen och barn i olika åldrar	59	84
Vuxen och barn under 12 år	59	52
Vuxen och barn 12 år och äldre	42	44

Ersättningsgraderna skiljer sig inte åt mellan de som är födda i Sverige och de som är födda utomlands. Den största skillnaden är för de hushåll som är en vuxen och tre eller fler efterlevande barn och de som efterlämnar en vuxen och barn i olika åldrar där ersättningsgraden är högre för de med en efterlevande vuxen född utomlands. I genomsnitt finns det 1,6 barn i de svenska hushållen och 1,8 barn i de utländska hushållen. I de med tre eller fler barn så finns det i genomsnitt 3,6 barn i de hushåll med en efterlevande född utomlands och 3,3 barn i de hushåll med en efterlevande född i Sverige. I hushållen med olika åldrar är det i genomsnitt 2,6 barn i de svenska hushållen och 3,0 barn i de utländska. Detta förklarar en del av de stora skillnaderna i ersättningsgrad. En annan förklaring är andelen hushåll där den avlidna inte haft någon pensionsgrundande inkomst år 2002, detta ökar ersättningsgraden.

I de flesta hushållstyper så är det knappt 8 procent av hushållen som är efterlevande till en avliden som inte haft någon inkomst år 2002. I gruppen där en efterlevande är född utomlands och har tre eller fler barn och i gruppen en vuxen född utomlands och barn i olika åldrar är denna andel nästan 20 procent

Nedanstående diagram visar hur de efterlevandes inkomst är i förhållande till de övriga i riket. Det som i diagrammet är "riksinkomst" är viktad med samma ålder och könsfördelning som de efterlevande.

¹⁰ Att ersättningsgraderna inte helt överensstämmer med de i tabellerna 4 och 5 förklaras av att där har inkomsterna 2002 räknats upp till 2004 års prisnivå med konsumentprisindex. Detta har inte gjorts i tabell 6 och 7 eftersom denna jämförelse är mellan två grupper samma år.

¹¹ Att ersättningsgraderna inte helt överensstämmer med de i tabellerna 4 och 5 förklaras av att där har inkomsterna 2002 räknats upp till 2004 års prisnivå med konsumentprisindex. Detta har inte gjorts i tabell 6 och 7 eftersom denna jämförelse är mellan två grupper samma år.

Diagram 8 Genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och efterlevandeersättning före och efter dödsfallet. Enbart en vuxen efterlevande

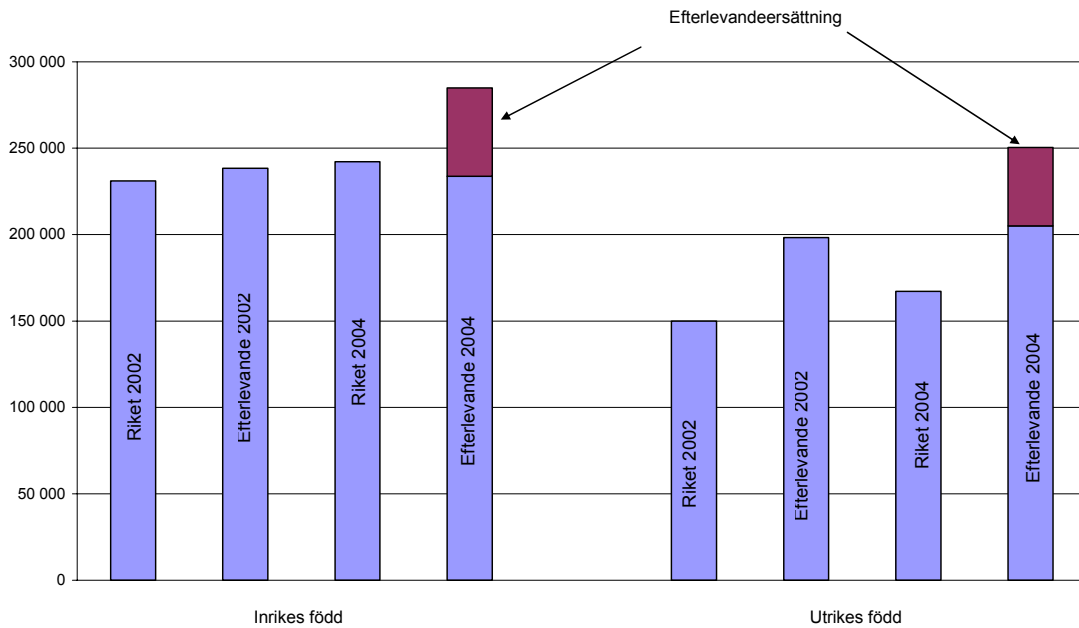
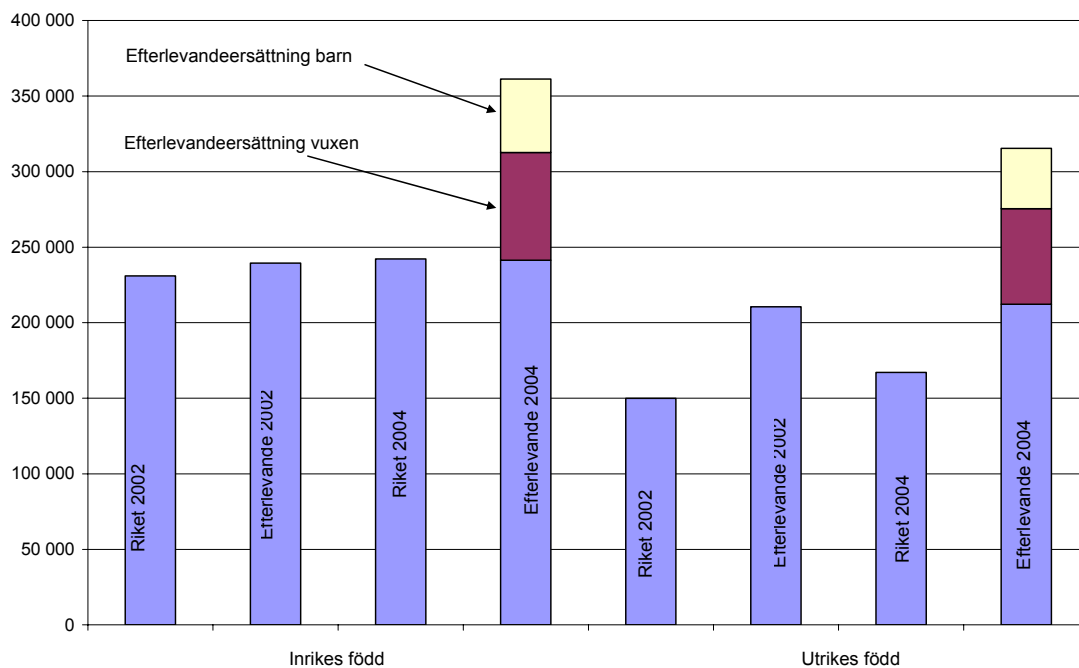

Diagram 7 Genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och efterlevandeersättning före och efter dödsfallet. Efterlevande vuxen och barn

De efterlevande har en högre inkomst vare sig de är födda i Sverige eller utomlands i jämförelse med snittinkomst för de som är födda i Sverige respektive utomlands.

Regelverket

Från och med den 1 januari 2003 gäller nya bestämmelser för efterlevandepension. Efterlevandepension som grundar sig på dödsfall år 2003 eller senare kan betalas ut som barnpension, omställningspension, förlängd omställnings-

pension och änkepension. Efterlevandestöd till barn kan betalas ut som tillägg till eller ersättning för barnpension. Garantipension kan betalas ut som tillägg till eller ersättning för omställningspension och änkepension.

Folkpension och pensionstillskott togs bort från och med år 2003 och ersattes av garantipension och efterlevandestöd till barn. Det särskilda grundavdraget för pensionärer (SGA) vid beskattningen togs också bort. Från och med inkomståret 2003 beskattas pension på samma sätt som arbetsinkomst.

Särskild efterlevandepension kan inte beviljas efter december 2002.

Betalades efterlevandepension ut i december 2002 räknades den om från och med januari 2003.

De anpassade reglerna för barnpension, omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension är samlade i lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (EPL) och i lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn (InfEPL).

Dessa lagar trädde i kraft den 1 januari 2003.

Dödsfall år 2003 eller senare

Barnpension och efterlevandestöd betalas ut till ett barn vars ena eller båda föräldrar avlidit. Ersättningarna betalas ut till och med den månad barnet fyller 18 år. De kan betalas ut även därefter om barnet går i grundskola, gymnasieskola eller motsvarande, dock längst till och med juni månad det år barnet fyller 20 år.

Omställningspension och garantipension till omställningspension betalas ut till efterlevande kvinna eller man som inte har fyllt 65 år. Dessa ersättningar kan betalas ut i 12 månader. Detta gäller om dödsfallet inträffade den 1 januari 2005 eller senare. Vid dödsfall år 2003 och 2004 betalas ersättningarna ut i 10 månader. Omställningspension och garantipension kan betalas ut för förlängd tid (förlängd omställningspension) om den efterlevande har vårdnaden om barn under 18 år. Pensionen kan då betalas ut under ytterligare 12 månader. Dock betalas förlängd omställningspension och garantipension alltid ut till och med den månad yngsta barnet fyller 12 år.

Barnpension, omställningspension och förlängd omställningspension som grundar sig på dödsfall år 2003 eller senare beräknas på ett efterlevandepensionsunderlag (EPU). Dessa ersättningar är en viss procentsats av den avlidnes EPU.

EPU grundar sig på den pensionsbehållning beräknad på visst sätt som tillgodoräknats för den avlidne i det reformerade ålderspensionssystemet till och med året före dödsfallsåret (faktisk pensionsbehållning) och i förekommande fall pensionsbehållning beräknad på grundval av antagandeinkomst från och med dödsfallsåret till och med det år den avlidne skulle fyllt 64 år (antagen pensionsbehållning).

Summan av faktisk pensionsbehållning och antagen pensionsbehållning divideras med ett delningstal. Resultatet av detta är det EPU som barnpension och omställningspension ska beräknas på.

Barnpension är 35 eller 30 procent av EPU. Finns det flera barn ökas procenttalet med 25 respektive 20 för varje ytterligare barn. Den sammanlagda

barnpensionen delas lika mellan barnen. Den får inte bli mer än 100 procent av EPU. Om det finns en vuxen som får omställningspension eller änkepension får den sammanlagda barnpensionen betalas ut med maximalt 80 procent av EPU.

Efterlevandestöd till barn är ett grundskydd. Det är 40 procent (80 procent om båda föräldrarna är avlidna) av prisbasbeloppet. Detta belopp minskas bland annat av den barnpension som barnet har. Efterlevandestödet är inte beroende av den avlidnes anknytning till Sverige. Barnet ska enligt EPL bo i Sverige för att kunna få efterlevandestödet. Även barn som inte är bosatta i Sverige kan emellertid få efterlevandestöd med stöd av förordning 1408/71.

Omställningspension är 55 procent av EPU.

Garantipension är ett grundskydd. Basnivån för garantipension till omställningspension och förlängd omställningspension är 2,13 prisbasbelopp. Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid ska basnivån avkortas med en 40-del för varje år som saknas. Basnivån eller den avkortade basnivån minskas bland annat av den omställningspension eller förlängda omställningspension som den efterlevande har rätt till. Den efterlevande ska enligt EPL bo i Sverige för att få garantipension. Även efterlevande som inte är bosatta i Sverige kan emellertid få garantipension med stöd av förordning 1408/71. Nivån på garantipensionen är konstruerad för att i viss mån kompensera för att SGA tagits bort.

En kvinna född 1944 eller tidigare kan få änkepension i stället för omställningspension om hon var gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och vid dödsfallet samt då uppfyller villkoren för rätt till änkepension. Från och med år 2003 består änkepensionen av två delar. Den ena delen motsvarar tilläggs-pension (ATP) i form av änkepension enligt AFL i dess lydelse före år 2003. Underlaget är den avlidnes på visst sätt beräknade tilläggs-pension i form av ålderspension enligt LIP, eller tilläggs-pension i form av förtidspension enligt AFL i dess lydelse före år 2003 om den avlidne inte hade fyllt 65 år. Änkan får 40 procent eller, om det finns barn som får barnpension, 35 procent av den avlidnes tilläggs-pension. Tilläggs-pensionen grundar sig på inkomster som överstiger ett förhöjt prisbasbelopp. Den andra delen av änkepensionen är ett tillägg för det första basbeloppets inkomster (90-procentstillägg). Detta tillägg motsvarar 30-delsberäknad folkpension enligt AFL i dess lydelse före år 2003. Tillägget betalas ut längst till och med månaden före 65-årsdagen.

För rätt till änkepension krävs att den avlidne kan tillgodoräknas pensionspoäng för tilläggs-pension under minst tre år.

Om dödsfallet inträffar före det år den avlidne skulle fyllt 65 år ska hänsyn även tas till antagandepoäng, i princip beräknade enligt de regler som gällde enligt AFL före år 2003.

Var den avlidne mannen född 1954 eller senare ska den avlidnes faktiska pensionspoäng till och med år 2002 användas vid beräkningen av änkepension. För åren 2003 till och med det år den avlidne skulle ha fyllt 64 år ska i förekommande fall antagandepoäng beräknas. Beräkningen görs som om den avlidne vid ingången av år 2003 hade fått förtidspension enligt AFL i dess lydelse före år 2003. Personer födda 1954 eller senare omfattas fullt ut av det reformerade ålderspensionssystemet. Pensionspoäng kommer inte att registreras för dem efter år 2002. Därför denna särskilda beräkning.

En kvinna född 1945 eller senare får omställningspension och garantipension till denna förmån men kan på vissa villkor även få änkepension om hon var gift med den avlidne vid utgången av år 1989 och då uppfyllde villkoren för rätt till

änkepension. Dessutom måste hon ha varit gift hela tiden fram till dödsfallet och då också uppfylla villkoren för rätt till änkepension. Även änkepension till dessa kvinnor består av två delar på samma sätt som beskrivits för änkor födda 1944 eller tidigare. Änkepensionen beräknas dock endast med hänsyn till mannens år med pensionspoäng till och med år 1989. Får änkan både omställningspension och änkepension betalas omställningspensionen ut och änkepensionen till den del den överstiger omställningspensionen. När omställningspensionen upphör betalas änkepensionen ut i sin helhet.

Änkepension betalas ut med 40 procent, eller om den avlidne efterlämnar barn som har rätt till barnpension, 35 procent av tilläggs pensionsunderlaget.

För en kvinna som är född 1930 eller senare och som har både änkepension och ålderspension samordnas änkepensionen med ålderspensionen på visst sätt beroende på när kvinnan är född.

Som tillägg till eller ersättning för änkepension till kvinnor födda 1944 eller tidigare kan en garantipension betalas ut. En förutsättning enligt EPL är att änkan bor i Sverige. Även änkor som inte är bosatta i Sverige kan emellertid enligt förordning 1408/71 få garantipension. Garantipensionen är 2,13 prisbasbelopp. Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid ska basnivån avkortas med en 40-del för varje år som saknas. Basnivån eller den avkortade basnivån minskas bland annat av den änkepension som den efterlevande har rätt till. Nivån på garantipensionen är konstruerad för att i viss mån kompensera för att SGA tagits bort. Garantipensionen betalas ut längst till och med månaden före 65-årsdagen.

Kvinnor födda 1945 eller senare kan inte få garantipension till sin änkepension om dödsfallet inträffar år 2003 eller senare.

Följande Redovisar har publicerats under år 2007

2007:1 Nyckeltal för balanstalet 2005

2007:2 Vad händer när någon i aktiv ålder dör? En empirisk analys av förändringen i ekonomisk standard efter ett dödsfall 2003